

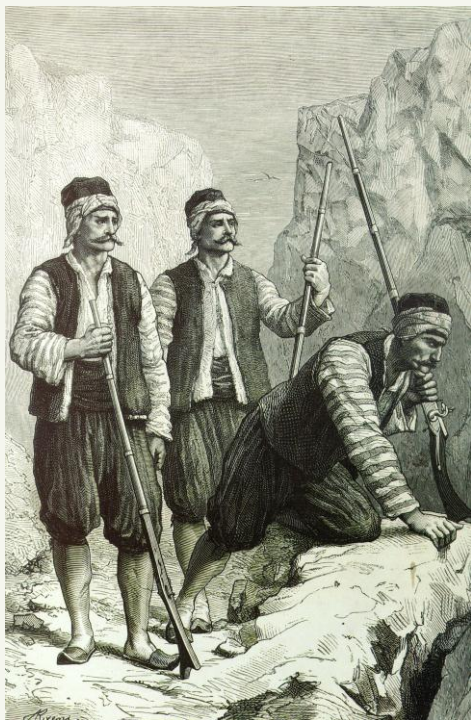
Η ΚΗΡΥΞΗ ΤΗΣ ΕΠΑΝΑΣΤΑΣΗΣ ΣΤΗ ΜΑΝΗ (17 ΜΑΡΤΙΟΥ 1821)

ΔΡ ΠΗΓΗ Π. ΚΑΛΟΓΕΡΑΚΟΥ

ΙΣΤΟΡΙΚΟΣ-ΑΡΧΑΙΟΛΟΓΟΣ

ΔΙΕΥΘΥΝΣΗ ΙΣΤΟΡΙΑΣ ΣΤΡΑΤΟΥ

Η περιοχή της Μάνης, σε όλη την περίοδο της Τουρκοκρατίας, παρέμεινε στην πραγματικότητα απόρθητη, παρά τις επανειλημμένες απόπειρες των Τούρκων για την υποδούλωσή της. Μάλιστα, από το 1776, μετά τα Ορλωφικά, ανακηρύχθηκε σε ημιανεξάρτητη, φόρου υποτελή ηγεμονία, υπό την άμεση δικαιοδοσία του καπουδάν πασά. Τη διοίκησή της αναλάμβανε ένας από τους καπεταναίους της περιοχής, που διοριζόταν μπέης και ήταν υπεύθυνος για την τήρηση της τάξης.

Εικόνα 1: Μανιάτες. Παρίσι, Εθνική Βιβλιοθήκη (Πανόραμα Ελληνικής Επανάστασης, εκδ. Κ. Κουμουνδουρέας, Αθήνα).

Η Μάνη είχε γίνει «το μεγαλύτερον φόβητρον των Τούρκων και το καταφύγιον των Ελλήνων», καθώς λόγω του ιδιότυπου αυτού καθεστώτος, στην επικράτειά της υπήρχαν μόνιμες ανεξέλεγκτες δυνάμεις ενόπλων ανδρών, που αποτελούσαν και τους μοναδικούς έμπειρους πολεμιστές στην Πελοπόννησο. Η φήμη των κατοίκων, σε συνδυασμό με τη σχετική αυτοτέλεια της περιοχής και το κατάλληλο έδαφος της χερσονήσου, που μπορούσε να λειτουργήσει ως ορμητήριο και παράλληλα ως καταφύγιο, είχαν καταστήσει τη Μάνη στη συνείδηση τόσο των Ελλήνων όσο και των ξένων, ως την πιο κατάλληλη περιοχή για την έναρξη του μεγάλου αγώνα.

Πράγματι, παρά τις αντιπαλότητες και τις διαμάχες μεταξύ των μεγάλων οικογενειών της περιοχής, κατά τις τελευταίες δεκαετίες της Τουρκοκρατίας σημειώθηκαν αρκετά επαναστατικά κινήματα και οργανώθηκε η καθολική συμμετοχή των Μανιατών στη μεγάλη επανάσταση. Τον Οκτώβριο του 1819, οι αρχηγοί συγκεντρώθηκαν στις Κιτριές, στο σπίτι του Πετρόμπεη Μαυρομιχάλη, του τελευταίου μπέη της Μάνης, και υπέγραψαν συμφωνία για συνεννόηση και κοινή προετοιμασία. Επί πλέον, πολλοί Μανιάτες, καπεταναίοι, και ο ίδιος ο Πετρόμπεης, έσπευσαν να μνηθούν στη Φιλική Εταιρεία, ενισχύοντας την πεποίθηση ότι οποιαδήποτε καθολική εξέγερση των Ελλήνων έπρεπε να στηριχθεί στη Μάνη. Μάλιστα, το αρχικό σχέδιο του Υψηλάντη ήταν να μεταβεί ο ίδιος εκεί για την κήρυξη της επανάστασης, κάτι που τελικά δεν πραγματοποιήθηκε λόγω των κινδύνων που υπέκρυπτε η μετακίνησή του στο ευρωπαϊκό έδαφος.

Η ματαίωση του σχεδίου αυτού, αντί να απογοητεύσει τους Μανιάτες, μάλλον ενέτεινε το επαναστατικό τους φρόνημα. Ήδη από τις αρχές του 1821 επικρατούσε πολεμικός αναβρασμός στην περιοχή, όπως και στην υπόλοιπη Πελοπόννησο. Ακολουθώντας τις εντολές της Φιλικής Εταιρείας, είχαν έλθει στη Μάνη ο Παπαφλέσσας και σπουδαίοι οπλαρχηγοί, όπως ο Αναγνωσταράς και ο Θεόδωρος Κολοκοτρώνης, οι οποίοι περιφέρονταν στα χωριά και στρατολογούσαν τους κατοίκους. Οι προετοιμασίες διεξάγονταν εντελώς απροκάλυπτα στην Ανατολική Μάνη, όπου η παρουσία της εξουσίας ήταν, ουσιαστικά, ανύπαρκτη, και πιο ήπια στη Δυτική, όπου βρισκόταν η έδρα του μπέη. Ο Πετρόμπεης είχε με επιτυχία κατορθώσει να καλύψει την παρουσία και τη δράση των οπλαρχηγών, αλλά και να αποφύγει τη μετάβασή του στην Τρίπολη, στα τέλη Φεβρουαρίου, όταν ο Τούρκος διοικητής της Πελοποννήσου, προκειμένου να αποδυναμώσει το ενδεχόμενο της εξέγερσης στην επικράτειά του, κάλεσε όλους τους αρχιερείς και τους προκρίτους της Πελοποννήσου, με το πρόσχημα της σύσκεψης, στην πραγματικότητα, όμως, για να τους κρατήσει εκεί. Προφασιζόμενος ασθένεια, ο

Εικόνα 2: Ο Πετρόμπεης Μαυρομιχάλης επαναστατεί τη Μεσσηνία. Παρίσι, Εθνική Βιβλιοθήκη (1821, Η Ελληνική Επανάσταση. Peter Von Hess, 40 Έγχρωμες Λιθογραφίες με Ήρωες και Μάχες του Αγώνα, εκδ. Δέλτα, Αθήνα 1996, σ. 43).

Πετρόμπεης έστειλε το γιο του Αναστάσιο, καθησυχάζοντας έτσι την τουρκική ηγεσία και εξασφαλίζοντας την απρόσκοπτη δράση των καπεταναίων.

Από τις αρχές Μαρτίου, σε όλη τη Μάνη επικρατούσε εμφανής πολεμικός συναγερμός. Οι κάτοικοι είχαν εγκαταλείψει τις εργασίες τους, συναθροίζονταν στις πλατείες των χωριών ετοιμάζοντας «μπαρουτόβολα» και συγκεντρώνοντας τρόφιμα για τους πολεμιστές, ενώ οι οπλαρχηγοί κατέβαλαν αγωνιώδεις προσπάθειες να εξασφαλίσουν μολύβι και μπαρούτι, να συγκεντρώσουν πολεμιστές και να συγκροτήσουν σώματα. Αυτή η ζωντανή και απροκάλυπτη προετοιμασία, σε συνδυασμό με τις υπάρχουσες διαμάχες μεταξύ των ισχυρών οικογενειών της Μάνης, είχαν σοβαρά ανησυχήσει τον Πετρόμπεη, ο οποίος φοβόταν ότι μια πρόωγη εξέγερση θα μπορούσε να οδηγήσει σε εσωτερικές συγκρούσεις αλλά και στην αντίδραση των Τούρκων με τη λήψη σκληρών μέτρων κατά της Μάνης. Χαρακτηριστική είναι η επιστολή του στους Γρηγοράκηδες, αρχηγούς

της Ανατολικής Μάνης, την 11η Μαρτίου 1821, με την οποία τους συνιστά να αποφεύγουν τις βεβιασμένες κινήσεις που μπορεί να βλάψουν την υπόθεση του αγώνα και τις συνεννοήσεις «δια το κοινόν όφελος». Όπως φαίνεται από έγγραφα που σώζονται σε αρχεία επιφανών οικογενειών της Μάνης, στις αρχές Μαρτίου, όλοι οι καπεταναίοι επικοινωνούσαν μεταξύ τους και με τον Πετρόμπεη είτε με κρυπτογραφημένες επιστολές ή με προσωπικές επαφές, με σκοπό τη συνεννόηση για την προετοιμασία και τον κοινό τρόπο δράσης. Γύρω στα μέσα Μαρτίου, οι τελικές αποφάσεις φαίνεται ότι είχαν ήδη ληφθεί καθώς οι συναντήσεις και οι ανταλλαγές

Εικόνα 3: Προσωπογραφία του Πετρόμπεη Μαυρομιχάλη. Αθήνα, Εθνικό Ιστορικό Μουσείο (Ιστορία του Ελληνικού Έθνους, Εκδοτική Αθηνών, Αθήνα, τ. ΙΒ', σ. 92).

επιστολών διακόπηκαν εντελώς. Οι αρχηγοί είχαν πια αφοσιωθεί αποκλειστικά στην προετοιμασία των δυνάμεών τους.

Από τις γραπτές πηγές παραδίδεται, ότι τις παραμονές της επανάστασης, οι αρχιερείς και πρόκριτοι της Αχαΐας, που επίσης είχαν αποφύγει την κράτησή τους στην Τριπολιτσά, ζήτησαν από τον Πετρόμπεη να αρχίσει πρώτη η Μάνη τον αγώνα. Έτσι, ακολούθησε η συγκέντρωση όλων των Μανιατών οπλαρχηγών, ύστερα από πρόσκληση του Πετρόμπεη, την 17η Μαρτίου 1821, στην Τσίμοβα, τη σημερινή Αρεόπολη, που ήταν η πρωτεύουσα των Μαυρομιχαλαίων. Εκεί «συνεννοήθησαν να λάβωσι τα όπλα κατά των Τούρκων», όπως μαρτυρεί ο Ιωάννης Κολοκοτρώνης, και ο παριστάμενος Θεόδωρος Κολοκοτρώνης ανέλαβε να διαβιβάσει την απόφαση αυτή στους οπλαρχηγούς της Μεσσηνίας, της Αρκαδίας και της Αχαΐας. Στην τοπική παράδοση, το γεγονός διασώθηκε

σαν θρύλος, σύμφωνα με τον οποίο όλοι οι οπλαρχηγοί συγκεντρώθηκαν στην πλατεία της πόλης, μπροστά στο ναό των Ταξιαρχών, και στη θέση «Κοτρώνι» ύψωσαν την πρώτη επαναστατική σημαία, πρόχειρα κατασκευασμένη από λευκό ύφασμα, με γαλάζιο σταυρό στο κέντρο. Στην επάνω πλευρά έγραφε «Νίκη ή Θάνατος» (και όχι «ελευθερία», γιατί η Μάνη θεωρείτο ελεύθερη), και στην κάτω «ταν ή επί τας». Η σημαία ευλογήθηκε από τους ιερείς και όλοι οι αρχηγοί, μαζί με τον Πετρόμπεη, ορκίστηκαν ότι ενωμένοι θα αγωνιστούν για την ελευθερία του έθνους.

Το νέο της κήρυξης της επανάστασης διαδόθηκε από τη Μάνη στην υπόλοιπη Πελοπόννησο. Ακολούθησαν λίγες ημέρες για τη συγκέντρωση των πολεμιστών και την οργάνωση των σωμάτων και αμέσως σημειώθηκαν δύο εξορμήσεις των Μανιατών. Η πρώτη, από τους αρχηγούς της Ανατολικής Μάνης υπό τους Γρηγοράκηδες, προς τη Μονεμβασία και το Μυστρά, το απόγευμα του Σαββάτου 19 Μαρτίου, όπως πιστοποιείται από επιστολή του Πρωτοσύγκελλου Γεράσιμου προς τον Παναγιώτη Κοσονάκο, όπου γνωστοποιείται η έναρξη του πολέμου και μεταφέρεται η προτροπή για τη διάδοση της είδησης. Οι αρχηγοί της Δυτικής Μάνης, υπό τον Πετρόμπεη, κινήθηκαν προς την Καλαμάτα. Πρώτος μπήκε στην πόλη, την 20ή Μαρτίου, ο γιος του Πετρόμπεη, Ηλίας, ηγούμενος σώματος Μανιατών, με την πρόφαση ότι θα ενίσχυε την τοπική τουρκική φρουρά. Την επόμενη ημέρα ακολούθησαν όλοι οι οπλαρχηγοί, και την 23η Μαρτίου κατέλαβαν αναιμάκτα την πόλη και παρακολούθησαν την πρώτη επίσημη δοξολογία. Στη συνέχεια, συνέταξαν την

Εικόνα 4: Αναπαράσταση της δοξολογίας της 23ης Μαρτίου 1821 στην Καλαμάτα. Καλαμάτα, Μπενάκειο Μουσείο (Ιστορία του Ελληνικού Έθνους, Εκδοτική Αθηνών, Αθήνα, τ. ΙΒ', σ. 88).

προκήρυξη, που υπέγραφε ο Πετρόμπεης Μαυρομιχάλης φέροντας τον τιμητικό τίτλο του «Αρχιστρατήγου των σπαρτιατικών δυνάμεων», με την οποία γνωστοποιούσαν στις ευρωπαϊκές δυνάμεις την απόφαση του ελληνικού έθνους να αποτινάξει τον τουρκικό ζυγό και ζητούσαν τη συνδρομή τους.

ΕΝΔΕΙΚΤΙΚΗ ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

Βαγιακάκος, Δ., «Η κήρυξις της επαναστάσεως στη Μάνη, 17 Μαρτίου 1821», στο Λακωνία. Ειδικόν αφιέρωμα της επιθεωρήσεως «ΗΩΣ», Αθήνα 1998, 278-280.

Βακαλόπουλος, Α., Επίλεκτες βασικές ιστορικές πηγές της Ελληνικής Επανάστασεως (1813-1825), Θεσσαλονίκη 1990.

Δασκαλάκης, Α., «Η έναρξις της Επανάστασεως εις την Λακωνίαν», Λακωνικά Σπουδαί 2 (1975), 5-62.

Δασκαλάκης, Α., «Η προπαρασκευή της ελληνικής επαναστάσεως εις την Λακωνίαν», Λακωνικά Σπουδαί 1 (1971), 1-72.

Δασκαλάκης, Α., Αρχεῖον Τζωρτζάκη-Γρηγοράκη. Ανέκδοτα ιστορικά έγγραφα Μάνης (1810-1835), Αθήναι 1976.

Δασκαλάκης, Α., Η έναρξις της ελληνικής επαναστάσεως του 1821, Αθήναι 1962.

Κόκκινος, Δ., Η Ελληνική Επανάστασις, Αθήναι 1956.

Κουτσιλιέρης, Α., Ιστορία της Μάνης. Αρχαία – μεσαιωνική – νεώτερη, Αθήνα 1993.

Μαγγιοράκος, Κ.Π., Το αποτέλεσμα εκ της συμμετοχής των Μανιατών κατά την έναρξιν του αγώνος του 1821, Αθήναι 1971.

Πατριαρχέας, Β., Δίπτυχον της εθνεγερσίας, Αθήναι 1972.

Τρικούπης, Σ., Ιστορία της Ελληνικής Επανάστασεως, Αθήναι 1968.

Φιλήμων, Ι., Δοκίμιον ιστορικών περί της ελληνικής επαναστάσεως, Αθήναι 1860.

Φωτόπουλος, Α., Οι Γιατράκοι του 1821, Αθήναι 2001.